

Урок № 21

Дата: 19.10.2021

Тема: Державотворчі процеси в 1917-1921 рр

Мета: охарактеризувати державотворчі процеси в 1917-1921 рр.; розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та повагу до Батьківщини

Хід уроку:

Законодавче закріплення ідеї української національної державності значною мірою залежало від утвердження самої УЦР як легітимного органу, себто органу, який демократичним шляхом отримав повноваження репрезентувати весь український народ.

Найперше, легітимності Українській Центральній Раді надавало положення міжнародного права, яке в той час набирало сили як право націй на самовизначення. Оскільки Центральна Рада об'єднала переважну більшість громадських угруповань та організацій з тих, які діяли в Україні, то це давало їй законні підстави виступати в ролі загальнонаціонального лідера. До того ж, повалення царизму звільнило український народ від зобов'язань, які він узяв на себе за Московсько-Переяславським договором 1654 р. З точки зору тодішніх норм міжнародного права, з лютого 1917 р. український народ був вільним, адже він присягав (за офіційною версією) династії Романових, а не російській державі чи російському народові. Тому після повалення монархії в Росії Українська Центральна Рада мала право брати на себе всі владні повноваження ні період до загальних виборів і створювати на їх основі нові законодавчі й виконавчі органи.

Як орган державно-політичної репрезентації інтересів українського народу Центральна Рада була легітимована через скликанні Всеукраїнського Національного Конгресу (квітень 1917 р.). У ньому взяли участь 1500 представників від усіх політичних партій, громадських організацій, товариств, представники всіх соціальних верств з усіх губерній (І. Хміль). За іншими даними (О. Мироненко), у голосуванні взяло участь близько 600 повноважних виборних делегатів, які представляли інтереси усіх соціальних верств населення українських етнічних земель (здебільшого - селянство) та багатьох українських громад з-поза їх меж.

Делегати Конгресу юридично визначили роль і функції УЦР. надали УЦР (голосуванням) мандат представляти українство, сформулювали головне ідеологічне гасло руху - вимогу широкої національно-територіальної автономії України у складі Російської Республіки та заклали організаційні підвалини для її реалізації. Накреслили структуру Центральної Ради, що мала відтепер формуватися на основі делегування представників різних регіонів України, а також членів політичних партій та національних меншин України. Орієнтовно визначивши загальну кількість членів УЦР - до 150 осіб. Конгрес обрав склад УЦР із 115 (за іншими даними, 113) членів (приблизно з однаковою кількістю осіб від територій, громадських та професійних організацій) і завершив свою роботу практично одноголосним обранням головою Центральної Ради М. Грушевського. З'їзд оголосив склад Ради відкритим для наступного поповнення, надавши їй право приймати нових членів.

Процес легітимізації УЦР тривав і у наступні кілька місяців. Зокрема, у травні-червні 1917 р. відбувся I Всеукраїнський селянський з'їзд, на який прибуло 2500 делегатів (у тому числі 1500 з ухвальним голосом), які представляли усі губернії України (Київську, Подільську, Волинську, Полтавську, Чернігівську, Катеринославську, Харківську, Таврійську, Кубанську, а також Війська Донської області), тисячу її волостей. З'їздом був обраний виконавчий орган Всеукраїнської Ради селянських депутатів - Центральний комітет Селянської спілки, члени якого (133 особи) ввійшли до складу Центральної Ради. Повну підтримку Центральній Раді надали I та II Всеукраїнські військові з'їзди (травень і червень). Зокрема, у роботі II Всеукраїнського військового з'їзду брали участь 1988

делегатів, які представляли 1,5 млн військових. Обрана з'їздом Всеукраїнська Рада військових депутатів у складі 132 осіб була включена до Центральної Ради. Останнім відбувся Всеукраїнський робітничий з'їзд (липень 1917 р.), який обрав Всеукраїнську Раду робітничих депутатів (100 членів), яка також у повному складі увійшла до Центральної Ради. Пропорційно у Центральній Раді були також представлені українські соціалістичні і РСДРП (більшовики і меншовики) - по 20 чоловік. Мали представництво і національні меншини: у липні 1917 р., на підставі порозуміння з Тимчасовим урядом, склад Центральної Ради поповнився представниками національних меншин, що проживали в Україні. Всього мандатна комісія шести загальних зборів УЦР (серпень 1917 р.) зафіксувала 643 її члени.

Упродовж листопада 1917 р. Центральну Раду визнали крайовою владою майже всі ради робітничих депутатів великих міст, у тому числі Харківська, Катеринославська, Херсонська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Юзівська, Чернігівська, Донецько-Криворізька обласні та інші, які сподівались поєднати владу Центральної Ради в українському масштабі із владою рад на місцях (Є. Юрійчук). А на кінець 1917 р. УЦР відображала інтереси більшості населення в межах етнічного розселення українців. Зауважимо: більшовики, які у той час мали більшість у радах лише в деяких шахтарських містах Донбасу (Луганськ, Краматорськ, Горлівка, Єнакієве та ін.), визнавали (М Скрипник), що на кінець 1917 р. "... майже вся Україна, села включно всі, а міста майже всі знаходишся під фактичною владою Української Центральної Ради". Стверджували, що "... боротьба Української Центральної Ради і селянських мас, що йшли за нею, проти Тимчасового уряду була явищем прогресивним і мала позитивне значення для революційної боротьби пролетаріату, була йому потрібна і ним почали підтримувалася)" Додамо також, що факт відображення загальнонаціональних інтересів Українською Центральною Радою визнавали відомі українські радянські історики: "... в українському національному чи іншою мірою брали участь усі класи і класові прошарки: робітники, селяни, дрібнобуржуазна інтелігенція, українські поміщики, буржуазія і верхівка буржуазної інтелігенції. Національний рух був пов'язаний із загальнодержавною боротьбою за політичні свободи" (С. Королівський, М. Рубач, Н. Супруненко).

Хоча слід погодитися з відомими дослідниками (О. і М. Копиленки): той факт, що Рада сформувалася (і поповнювалася надалі) не шляхом виборів, а шляхом делегування до її складу представників різних громадських організацій, свідчить про ваду УЦР як представницької громадсько-політичної структури. Серед інших органічних вад, іманентно притаманних УЦР, починаючи від Всеукраїнського Національного Конгресу і до кінця її існування (квітень 1918 року), вчені вказують на те, що в основоположних документах УЦР постійно наголошувалось на тимчасовому її статусі-принаймні до обрання Українських Установчих Зборів.

Як попередній підсумок, зазначимо, що легітимність Української Центральної Ради обумовлювалася нормами міжнародного права Від часу свого утворення УЦР еволюціонувала як демократична й легітимна інституція. До її формування на засадах виборності були залучені й представлені усі існуючі в тогочасній Україні суспільно-політичні сили та соціальні верстви. З перших днів свого існування УЦР була радою українських партій і безпартійній культурних організацій. З квітня 1917 р. вона перебрала на себе функції національно-державного органу України з переважаючим представництвом селянства та інтелігенції. Впродовж наступних декількох місяців національно-державний статус УЦР було підтверджено рішеннями низки всеукраїнських з'їздів: двох військових селянського, робітничого, земельних комітетів, кількість учасників яких числилася в сотнях, а часом - у двох тисячах і більше. Обрана на цих з'їздах виконавчі органи з числа робітників та військова увійшли до складу УЦР.

Таким чином, Українська Центральна Рада була національний об'єднанням трьох депутатських трудових рад з представництво партій, а після прийняття до свого складу представників інших національностей стала міжнаціональним територіальним центральній представництвом усієї України, органом державно-політичної презентації й захисту інтересів всього багатоетнічного населення України. Відома Інструкція Тимчасового уряду, конституйована II Універсалом, трансформувала УЦР в орган територіального самоврядування і лише з проголошенням III Універсалом Української Народної Республіки УЦР стала вищим законодавчим органом державної влади.

Запитання для самоперевірки:

- 1.Що вам відомо про легітимізацію Центральної Ради?
2. Коли Центральна Рада (ЦР) стала вищим законодавчим органом державної влади?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми.

Рекомендована література: Кульчицький С.В., Власов В.С. Історія України: підручн. для 11 загальноосвіт. навч. Закл / С.В. Кульчицький, В.С. Власов. – Київ: Літера ЛТД, 2019. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Г.М. Хлібовська, О.В. Науумчук, М.Є. Крижановська, І.Б. Гирич, І.О. Бурнайко. - Тернопіль: Астон, 2019. – 256 с.

Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:

***kvasha.n.v@gmail.com* *або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,*
*але не пізніше 20:00***